

Nr 183.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående inrättande av en statens tryckeriexpedition: given Stockholms slott den 4 april 1913.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen medgiva, att i Riksdagens nuvarande tryckeriavdelnings lokal må från och med den 1 oktober 1913 inrättas en statens tryckeriexpedition med tills vidare den uppgift och organisation, som i statsrådsprotokollet angives;

att årliga arvoden må få utgå till expeditionens föreståndare med högst 9,000 kronor, till en faktor med högst 5,000 kronor och till ett skrivbiträde med högst 1,600 kronor;

att till expenser för expeditionen må få användas förslagsvis 500 kronor om året och till anskaffande av inventarier ett belopp för en gång av högst 3,500 kronor;

att dessa kostnader må årligen, enligt Kungl. Maj:ts bestämmande, fördelas på de olika anslag eller medel, varifrån statens tryckningskostnader bestridas;

samt att expeditionens föreståndare må få anställas redan från och med den 1 september 1913.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förbliver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Theodor Adelswärd.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 4 april 1913.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSWÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet friherre Adelswärd anförde vidare:

Inom finansdepartementet verkställdes under år 1911 av statskommissarien P. Södermark en utredning angående de under de särskilda huvudtitlarna å riksstaten uppförda förslagsanslagen till skrivmaterialier och expenser, ved m. m., vars huvudsakliga syfte var att söka utröna, vilka åtgärder, som lämpligen kunde vidtagas för vinnande av besparing i statens utgifter av ifrågavarande slag. Det, som vid denna utredning framför allt befanns ägnat att tilldraga sig uppmärksamheten, var den betydliga stegring, som de från ovannämnda anslag bestridda tryckningskostnaderna under den senaste tioårsperioden utvisat, i det att dessa kostnader, som år 1885 utgjorde omkring 148,000 kronor och ännu år 1899 ej ökats till mer än omkring 189,000 kronor, sedermera stigit med i medeltal omkring 28,000 kronor årligen, så att de år 1910 uppgingo till nära en halv million kronor,

motsvarande 36 procent av samtliga expenser. I betraktande härav var det framför allt beträffande tryckningskostnaderna, som önskvärdheten att kunna vinna besparingar framträdde. I sådant syfte hade redan förut av den så kallade statistiska kommittén i fråga om de statistiska publikationerna framställts vissa förslag, som föranlett till nådigt beslut av den 29 september 1911 dels rörande utsträckt användning av entreprenad vid uppgörande av avtal om nämnda publikationers tryckning, dels ock angående ändrade föreskrifter i fråga om de papperssorter, som skulle användas för blanketter till statistiska primäruppgifter.

I den till chefen för finansdepartementet ställda skrivelse av den 4 november 1911, vari resultatet av ovannämnda utredning angående expensanslagen framlades, ifrågasattes vissa ytterligare åtgärder för åstadkommande av besparing i tryckningskostnader, nämligen dels att det för länsstyrelserna behövliga blankettryck skulle genom en central myndighet anskaffas gemensamt för hela riket, dels att undersökning skulle verkställas rörande möjligheten att väsentligt förminska länskungörelsernas omfång, dels slutligen att det borde tagas under överbägande, huruvida och på vad sätt en sakkunnig granskning av tryckeriräkningar borde anordnas samt, därest ett dylikt uppdrag ansåges böra utsträckas till att avse allt tryck av större omfattning, som i huvudstaden skedde för statsverkets räkning, huruvida ej med detta uppdrag borde förenas bestyret med tryckets fördelning å de olika tryckerierna härstädes. Rörande sistnämnda fråga yttrades i skrivelsen följande:

»Men — — — fråga är, om den kontroll och granskning av tryckeriräkningarna, som måste föregå varje utbetalning, för närvarande kan allestädes anses tillfredsställande. Denna granskning torde, såsom registratorn i jordbruksdepartementet framhållit, ofta inskränka sig till en nedsummering av de debiterade posterna, och man torde också under nuvarande förhållanden svårligen kunna förvänta, att, fränsett de ämbetsverk, där tryckning av statistiska och dylika publikationer ingår såsom ett huvudsakligt moment i deras åligganden, de tjänstemän, som hava dylik granskning sig anförtrodd, skola kunna med nödig sakkänedom ingå i detaljerad prövning av de grunder, efter vilka debiteringen skett, och det sätt, varpå dessa grunder i de speciella fallen tillämpats, då nämligen detta måste förutsätta så väl sakkunskap i fråga om tryckeriarbeten som noggrann kännedom om huru i de särskilda fallen tryckningsarbetet fortgått med i korrekturen mot manuskripten företagna ändringar, övertidsarbete och dylikt. Ehuru särskild anledning ej föreligger till det antagande, att överdebiteringar ägt rum, lär

det väl ej kunna förnekas, att frånvaron av sakkunnig kontroll i vissa fall kunnat fresta till ett uppskörtande av statsverket i förevarande avseende, varjämte ju rent ofrivilliga misstag kunna föreligga. Det vore därför utan tvivel synnerligen önskvärt, om granskningen av tryckeriräkningar, som ingivas till statsmyndigheter i huvudstaden, kunde anförtros åt någon på detta område fullt sakkunnig person, som ägde vana att t. ex. bedöma, vilken kostnad i korrektur vidtagna ändringar böra betinga och dylikt. Då ett sådant uppdrag torde böra utföras under tjänstemannaansvar, synes det kunna ifrågasättas, om ej en särskild tjänstebefattning med lämpligt arvode borde för ändamålet inrättas.

Då emellertid de av expensanslagen bestridda tryckningskostnaderna utgöra allenast en del av statsverkets utgifter av ifrågavarande slag, i det att ännu större kostnader föranledas av riksdagstrycket och kommittétryck, synes frågan måhända böra givas större räckvidd än här ovan ifrågasatts. För de av Kungl. Maj:t tillsatta kommittéer vore det utan tvivel synnerligen önskligt att kunna erhålla biträde av en fackman vid tryckeriräkningars granskning, och under förutsättning att så skulle vara förhållandet även i fråga om Riksdagens tryckeriavdelning, kunde ovan berörda uppdrag utsträckas till att omfatta allt tryck, som i huvudstaden verkställes för statsverkets räkning. I sådant fall synes emellertid uppdraget böra icke blott avse granskning av räkningar, utan då ifrågavarande person vid denna granskning bleve i tillfälle att med varandra jämföra de särskilda tryckeriernas debiteringar och det sätt, varpå arbetet å de olika hållen utförts, borde i hans hand läggas även uppgörandet av avtal om arbetets utförande samt tryckets fördelning å de särskilda tryckerierna, varigenom en för statsverket förmånlig tävlan mellan dessa kunde komma till stånd även utan tillämpning av entreprenadsystemet. Befattningen bleve visserligen härigenom så ansvarsfull och krävande, att måhända högre avlöning än vanliga tjänstemannalöner torde behöva däråt anslås. Men om, såsom det finnes anledning att antaga, genom en dylik anordning väsentlig besparing i tryckningskostnad kunde uppstå, torde ur nämnda synpunkt hinder för förslagens genomförande ej böra möta.»

Sedan fullmäktige i riksgäldskontoret lämnats tillfälle att avgiva yttrande över det sålunda framställda förslaget, hava fullmäktige i skrivelse till chefen för finansdepartementet den 12 december 1912 anfört följande:

»Fullmäktige i riksgäldskontoret, som funnit det sålunda framställda förslaget vara mycket beaktansvärt, hava med anledning härav velat för herr statsrådet framhålla, att, vad särskilt angår tryckningen av Riksdagens

kamrars protokoll med bihang, i vilket sistnämnda flertalet avgivna kommittébetänkanden jämväl ingå, det med all säkerhet skulle vara till verklig fördel för staten, om dess intressen såväl vid uppgörandet av avtal om tryckning som ock vid tryckningsarbetets fördelning a särskilda tryckerier samt vid räkningarnas granskning bleve tillvaratagna av en fullt sakkunnig person med fackmässig utbildning på området. Det synes fullmäktige vara goda skäl antaga, att en väsentlig besparing i hithörande tryckningskostnader skulle kunna åstadkommas genom den nu ifrågasatta anordningen, och hava fullmäktige därför, för den händelse herr statsrådet skulle finna skäl vidtaga åtgärder för inrättande av en befattning av föreslagen beskaffenhet, ansett sig böra framhålla önskvärdheten av att därvid förhållandena så ordnas, att den ifrågasatta befattningshavarens verksamhet komme att avse även det tryck, som verkställes för Riksdagens räkning.»

Då det framställda förslaget syntys beaktansvärt, har i ärendet verkställt en närmare utredning, vari deltagit statskommissarien Södermark och ingenjören C. Ramström. Resultatet av denna utredning, som utmynnat i ett förslag om inrättande av en *statens tryckeriexpedition*, innefattas i en till mig avlämnad promemoria, vari anförts följande:

»Det förfaringssätt, som för närvarande råder i fråga om statens tryck, måste utan tvivel anses mindre tillfredsställande. Så länge det är överlåtet åt varje särskild myndighet, kommitté o. s. v. att själv ombestyras det behöfliga trycket och att härvid vända sig till det tryckeri, som vederbörande finner lämpligt, lärer i många fall vid tryckeriarbetenas beställande sparsamhetssynpunkten ej vinna behörigt beaktande, och någon betryggande garanti för att vederbörande kommittésekreterare och andra tjänstemän, som hava att beställa tryck för statens räkning, härvid alltid söka betinga de billigaste priser och i allmänhet planlägga och ordna arbetena på mest ekonomiska sätt, torde icke förefinnas. I varje fall är det ju påtagligt, att de möjligheter till besparingar, som en planmässig enhetlighet i fråga om tryckeribeställningar är ägnad att medföra, icke kunna utnyttjas. Slutligen är det, såsom ovan framhållits, under nuvarande förhållanden icke gärna möjligt att åstadkomma en effektiv kontroll å tryckeriräkningarna, då en sådan givetvis förutsätter speciell sakkunskap å ifrågavarande område.

Vilken betydelse i ekonomiskt hänseende den föreliggande frågan äger, finner man genast vid en undersökning av de kostnader, som statstrycket förorsakar. Någon exakt beräkning över dessa kostnader för ett visst år föreligger visserligen icke, men även en approximativ överslagsberäkning torde lämna tillräcklig vägledning för bedömande av frågans ekonomiska

betydelse. Enligt en sådan beräkning, grundad på utgiftssiffror för dels 1908, dels 1910 och dels 1911, torde statens tryckningskostnader per år i avrundade tal kunna uppskattas sålunda:

av de särskilda huvudtitlarnas expensanslag bestridda	kr.	500,000
för postverket, telegrafverket och järnvägsstyrelsen	»	700,000
för övriga verk, som ej för sina tryckningskostnader anlita		
huvudtitlarnas expensanslag	»	300,000
för kommittéer o. d.	»	200,000
för riksdagstrycket	»	300,000
		Summa kronor 2,000,000

Av denna kostnad belöper sig den ojämförligt största delen, eller omkring 1,700,000 kronor, på verk och myndigheter i huvudstaden.

Syftet med den nya tryckeriexpeditionen skulle alltså vara att söka nedbringa denna kostnad, och med hänsyn till vad ovan framhållits rörande olägenheterna i nuvarande praxis i fråga om statens tryckeriarbeten borde expeditionens huvudsakliga uppgift bliva att mottaga beställningar å det för statsmyndigheter i Stockholm erforderliga tryck, att därvid tillhandagå vederbörande myndigheter med råd och anvisningar i fråga om arbetenas planläggning och uppställning, att träffa avtal med tryckerierna om arbetenas utförande samt att kontrollera tryckeriräkningarna. Nämda myndigheter skulle alltså icke äga att direkt vända sig till tryckerierna, utan borde, där ej tilläventyrs på grund av särskilda förhållanden undantag funnes böra medgivas, lämna sina beställningar till tryckeriexpeditionen. Denna expedition, där frågor om tryck för statens räkning alltså skulle bliva föremål för enhetlig och sakkunnig behandling, borde för sådant ändamål anordnas i överensstämmelse med ett vanligt tryckerikontor och bestå av en föreståndare jämte faktorer, bokhållare och i övrigt behöfliga biträden. I regel borde alla manuskript och korrektur passera expeditionen, såväl när de befordras till tryckeriet som därifrån, och varje gång borde erforderlig granskning i expeditionen verkställas. Denna granskning synes dock i allmänhet ej böra omfatta korrekturläsning, vilken av såväl ekonomiska som andra skäl torde fortfarande böra utföras genom beställarens försorg, men däremot borde för varje gång korrektur avlämnas genast granskning äga rum rörande de belopp, som av tryckeriet uppföras i räkning, och härvid särskild uppmärksamhet ägnas korrigerings- och övertidskostnader samt kontroll över pappersåtgången utövas.

Den besparing i tryckningskostnad, vars ernående skulle vara tryckeriexpeditionens främsta syftemål, torde kunna vinnas först och främst genom att de tryckningsarbeten, som skola utföras för statens räkning, planläggas på ett ur ekonomisk synpunkt klokt sätt, och en av expeditionens uppgifter skulle därför bliva att i detta avseende tillhandagå vederbörande med råd och anvisningar. Såsom exempel på vilken betydelse ett arbetes uppställning kan hava ur kostnadssynpunkt må erinras därom, att tabeller, där sådana måste användas, kunna uppställas mer eller mindre ekonomiskt. Om de, där så kan lämpligen ske, uppsättas utan linjer, om mellanslagen mellan raderna användas på ett klokt sätt och om tabellerna i varje fall ej göras större än behovet kräver, kan avsevärd minskning i kostnad vinnas. Vidare torde man ofta kunna även i en uppställning med fortlöpande text gruppera siffror på ett sätt, som är fullt lika överskådligt som den alltid kostsammare tabellformen. Genom att de format, som bära användas för statens tryck, göras ekonomiskt lämpliga och så mycket som möjligt enhetliga, kunna även besparingar ernås i kostnad för såväl sättning som papper. Såsom ett i sistnämnda avseende belysande exempel kan framhållas, att man, enligt från sakkunnigt håll lämnad uppgift, skulle kunna vinna besparing av omkring 12 procent i kostnaden för papperet till »Bihang till riksdagens protokoll» genom att ändra dess format till likhet med det som användes för »Sveriges officiella statistik». Vidare äro vissa stilar i och för sig billigare att sätta än andra, som nu i rätt stor utsträckning användas o. s. v. I alla dessa och liknande avseenden skulle tryckeriexpeditionen kunna i samråd med vederbörande planlägga tryckeriarbetena på det sätt, som utan tillbakasättande av nödiga fordringar på utstyrsel och tydlighet bleve mest ekonomiskt. Härigenom skulle även kunna i statstrycket vinnas en sådan enhetlighet i fråga om redaktion, stilar, utstyrsel m. m., som genomförts i vissa främmande länder, och som ju även av andra skäl än de ekonomiska måste anses önskvärd, t. ex. i fråga om kommittétrycket, som för närvarande i vårt land företer en rätt brokig mångfald.

En dryg post i tryckeriräkningarna utgör ofta kostnaden för sådana ändringar i texten, som vidtagits efter första korrektorets avlämnande. Att dessa korrigeringskostnader lätt springa i höjden, framstår tydligt, om man betänker, att t. ex. ett tillägg om en halv sida i början av ett arbete med utan avbrott fortlöpande text kräver ombrytning av alla de efter tillägget följande sidorna, ett arbete, som lär upptaga omkring 10 minuter per sida. Naturligtvis kunna ändringar i korrekturen i en hel del fall ej

undvikas. Men ur besparingssynpunkt är det av vikt, att de så mycket som möjligt inskränkas och att alltså manuskriptet föreligger i så utarbetat skick, som omständigheterna kunna medgiva. Erfarenheten har visat, att det mången gång blir billigare att först renskriva ett manuskript med skrivmaskin, varvid 10 exemplar på en gång kunna framställas, och i denna renskrift vidtaga de första ändringarna. Tryckeriexpeditionen skulle givetvis hava att i dylika frågor lämna vederbörande råd och anvisningar, samt, när avlämnade manuskript av en eller annan anledning finnas vara för sättning mindre lämpliga, föreslå nödiga åtgärder. Man torde också kunna antaga, att redan den omständigheten, att manuskripten skola avlämnas till en statens tryckeriexpedition, i stället för såsom förut direkt till tryckeriet, skall medföra, att de bliva mera genomarbetade och kräva färre ändringar i korrekturen. Likaledes borde expeditionen söka i sin mån medverka till att det kostsamma övertidsarbetet i möjligaste mån undvikas.

En av tryckeriexpeditionens första uppgifter borde lämpligen bliva att utarbeta och i tryck utgiva råd och anvisningar att tjäna till handledning för de tjänstemän, som hava att ombesörja tryckning för statens räkning.

Men även i avseende å arbetets utförande vid tryckerierna skulle tryckeriexpeditionen hava att tillse, att detta anordnades så ekonomiskt som möjligt, och borde därför även för vederbörande boktryckare utarbeta regler och anvisningar för utförande av statens tryck. För sådant ändamål borde expeditionens föreståndare med uppmärksamhet följa utvecklingen inom tryckeribranschen för att städse vara i stånd att bedöma, om de metoder och apparater, som av tryckerierna användas, äro fullt ekonomiska.

Såsom redan framhållits, skulle en av expeditionens huvuduppgifter vara att granska de av tryckerierna debiterade kostnaderna. För att denna granskning skulle bliva så effektiv som möjligt, borde varje från tryckeri till expeditionen avlämnat korrektur vara åtföljt av räkning över den kostnad korrekturet förorsakat, vilken räkning genast borde jämföras med korrekturet och, sedan den å expeditionen annoterats och försetts med påskrift om granskningen, till vederbörande översändas jämte korrekturet.

Men även i andra avseenden än i fråga om själva tryckningskostnaderna borde ifrågavarande expedition kunna verka för vinnande av besparing i utgifter för de tryckta publikationerna, nämligen beträffande kostnaden för tryckpapperet samt för häftning och inbindning. Genom en enhetlig

behandling av statens inköp av papper skulle en specialisering av tillverkningen möjliggöras, varigenom billigaste pris kunde betingas. Då naturligtvis för varje arbete bör användas endast så dyrbart papper, som i det särskilda fallet må vara av nöden, böra genom tillämpande av en bestämd plan för användning av olika papperskvaliteter avsevärda fördelar kunna vinnas, så t. ex. genom att till den del av en upplaga, som kan beräknas vara genast förbrukad, använda mindervärdigt papper. Ävenså torde förmanligare villkor beträffande kostnaden för häftning och inbindning kunna betingas, om det anförtros åt den sakkunniga tryckeriexpeditionen att träffa avtal även om dessa arbeten.

Slutligen har det föreslagits, att även distribuering och förvaring av vissa tryckalster, t. ex. kommittébetänkanden och dylikt, skulle handhavas av tryckeriexpeditionen. Då sådant tryck utan tvivel härigenom bleve såväl för den allmänhet, som önskar genom köp förvärva detsamma, som för de ämbetsverk, vilka därav äro i behov, lättare tillgängligt än under nuvarande förhållanden, då kommittébetänkanden m. m. förvaras på skilda håll i departementens vindslokaler och dylikt, synes även detta förslag vara välbetänt.

Ehuru enligt det framställda förslaget expeditionens verksamhet skulle huvudsakligen avse det för myndigheter i huvudstaden erforderliga tryck, borde expeditionen givetvis tillhandagå även myndigheter i landsorten, exempelvis länsstyrelserna, med råd och anvisningar, om också ej i regel i fråga om tryckets utförande. Dock torde expeditionen lämpligen kunna ombestyras t. ex. det gemensamma blankettryck för länsstyrelsernas räkning, som i ovannämnda utredning angående expensanslagen ifrågasatts, och som utan tvivel är ägnat att möjliggöra avsevärd besparing, ävensom infordrande av kostnadsanbud vid större leveranser i övrigt.

Under frågans behandling har helt naturligt även framställt sig det spørsmålet, om det ej tilläventyrs skulle kunna lända till ännu större besparing, om staten anlade ett eget tryckeri. Med hänsyn till den starka växlingen i behovet av tryck för statens räkning, som råder under olika tider av året, i det att vissa tider så stora massor av tryck måste verkställas med den största skyndsamhet, att behovet ej torde kunna nöjaktigt tillgodoses av även ett tryckeri av ovanligt stor omfattning, och då det för övrigt lär med fog kunna betvivlas, att driften skulle bliva lönande i ett större statstryckeri, som skulle sakna den sporre till ekonomisk skötsel, som innebäres i konkurrensen och i det enskilda förvärfssintresset — i vilket avseende torde kunna åberopas, att det i

Finland anlagda statstryckeriet enligt uppgift anses ställa sig särdeles dyrt — synes emellertid tanken på anläggandet av ett större boktryckeri för statens räkning ej bära, åtminstone för närvarande, förverkligas.

Vad däremot angår tryckning av de för staten behövliga sedlar, stämplor, frimärken och dylikt, torde med skäl kunna ifrågasättas, om ej statsverket bör kunna med fördel själv övertaga denna tillverkning. Riksbankens sedeltryckeri äges visserligen av staten, men dess föreståndare, som kostnadsfritt disponerar tryckeriets maskiner m. m., äger uppbära viss kontraktusenlig ersättning för levererade sedlar, stämplor m. m. och drager alltså vinsten av rörelsen. Vad frimärkena beträffar, beställas dessa från ett enskilt bolag, som är ägare till de för frimärksttrycket erforderliga maskiner. Goda skäl synas tala för att staten genom att övertaga tillverkningen av ifrågavarande tryckalster, såsom också skett i åtskilliga främmande länder, själv kommer i åtnjutande av vinsten å denna rörelse. Ett dylikt statstryckeri, vilket eventuellt kunde tänkas utvidgat till att avse även en del blankettryck för statens räkning, tryckning av järnvägsbiljetter och dylikt ävensom av vissa årligen återkommande publikationer, synes lämpligen kunna förenas med och ställas under samma ledning som ovan nämnda tryckeriexpedition. Utredningen av denna fråga har emellertid ännu ej fortskridit så långt, att framställning lär kunna göras till 1913 års riksdag om beviljande av nödiga medel, och då för övrigt denna fråga är av sådan art, att dess handläggning synes kunna lämpligen anförtros åt den blivande föreståndaren för statens tryckeriexpedition, vilken givetvis bör äga speciell sakkunskap å ifrågavarande område, torde det för vinnande av en rationell lösning av frågan om anläggande av ett statstryckeri av ifrågasatt beskaffenhet vara fördelaktigt, om denna expedition först träder i verksamhet.

I detta sammanhang torde bära erinras därom, att frågan om lämpligt anordnande av statstrycket, särskilt i fråga om de för kommunikationsverken behövliga blanketter, biljetter och frankotecken, har varit föremål även för departementalkommitterades uppmärksamhet. Dessa kommitterade föreslå, att ärendena rörande anskaffande och tillhandahållande av dels blanketter, papper, skriv- och ritmaterialier m. m. för statens kommunikationsverk, dels frankotecken för postförvaltningen och dels personbiljetter för statens järnvägar må sammanföras och tilläggas ett tilltänkt nytt departementskontor, med benämning kommunikationsdepartementets blankettkontor. Vid redogörelsen för detta kontors verksamhetsområde yttra kommitterade bland annat:

»Beträffande sättet för tryckeriarbetets utförande anse sig kommitterade böra framställa ett förslag, som utan alltför stor svårighet torde låta sig genomföra och som skulle kunna i väsentlig grad bidra till ett i ekonomiskt avseende gynnsamt resultat av kontorets verksamhet. Kommitterade vilja nämligen föreslå, att det inom järnvägsstyrelsen nu befintliga biljettryckeriet i sammanhang med dess överflyttande till det nya blankettkontoret utvidgas till ett större accidenstryckeri eller helst till ett fullständigt boktryckeri, varest jämväl litografiskt tryck skulle kunna verkställas. På detta tryckeri skulle till en början åtminstone allt tryck av enklare beskaffenhet kunna utföras, såsom de personbiljetter, vilka icke äro av Edmonsonsk typ och som nu tryckas å enskilda tryckerier, samt alla blanketter och därmed jämförliga tryckalster. Småningom bör detta tryckeri kunna utvidga sin verksamhet, så att där skulle kunna utföras tryckning jämväl av departementets publikationer, efter hand kanske även av frankotecknen. I den mån sådant låte sig göra, skulle där kunna verkställas tryckningsarbete även för andra departements räkning, och skulle, därest sådant visade sig ändamålsenligt, detta tryckeri kunna omsider utvecklas till ett stort, allmänt statstryckeri, sådant som förefinnes i Tyskland, Frankrike, Österrike med flera länder.

Frånsatt helt och hållet de utvecklingsmöjligheter, som således förefinnas för ett dylikt tryckeri, synes det ur flera synpunkter vara till stor fördel för statsverket, att det i statens hand finnes ett tryckeri, där under alla omständigheter och oberoende av förhållandena å arbetsmarknaden tryckningsarbete för statsverkets räkning kan bliva utfört. Kommitterade anse sig i detta sammanhang böra framhålla, att åtskilligt skulle vara vunnet redan därmed, att i avvaktan på tillkomsten av ett statstryckeri inrättades en för statsförvaltningen i huvudstaden gemensam tryckerikommission, som hade att på olika tryckerier fördela det erforderliga trycket och i övrigt genom lämpliga åtgärder arbeta för åstadkommande av lindring i tryckningskostnaderna.»

Även nyssnämnda kommitterade hava sålunda framhållit önskvärdheten av en sådan mellanhand mellan statsmyndigheterna och tryckerierna, som den föreslagna tryckeriexpeditionen vore avsedd att bliva. Måhända synas kommitterade hava tänkt sig den framtida utvidgningen av ett blivande statstryckeri åtskilligt större än den här ovan antydda. Då emellertid frågan om inrättande av ett statstryckeri ännu ej föreligger, saknas för närvarande anledning att närmare ingå på kommitterades förslag i denna del, utan torde här endast böra framhållas, att tillkomsten av en statens

tryckeriexpedition i avvaktan på inrättande av ett statstryckeri av större eller mindre omfattning tydligen även av departementalkommitterade uppstälts såsom ett önskemål.

Efter ovanstående redogörelse för den tilltänkta tryckeriexpeditionens huvudsakliga uppgift förekommer till behandling frågan om dess organisation och personal. Den förnämsta synpunkt, som härvid måste anläggas, är att de anställda arbetskrafterna besitta speciell fackkunskap på det ifrågavarande området samt alltså böra väljas bland sådana personer, som erhållit utbildning i den enskilda tryckeriverksamheten. Särskilt i betraktande härav torde fasta anställningar med lön på stat icke här böra ifrågakomma, åtminstone tillsvidare, utan personalen anställas mot arvode för viss tid eller med viss uppsägningstid. Föreståndaren, vilkens ställning skulle ungefär motsvara den, som tillkommer ledaren av ett större tryckeri, torde böra förordnas av Kungl. Maj:t, varemot det torde böra överlämnas åt föreståndaren att anställa i övrigt erforderlig personal i den mån sådan finnes för behovet nödig. Att på förhand fixera antalet eller beskaffenheten av dessa övriga befattningar synes svårigen låta sig göra, då omfattningen av det arbete, som komme att åligga expeditionen, icke låter sig tillförlitligen beräkna. Med hänsyn härtill synes saken lämpligen kunna ordnas så, att till expeditionen skall av varje beställare erläggas en viss avgift, som utgår i förhållande till omfånget av det beställda arbetet, alltså t. ex. visst belopp per trycksida eller per 1,000 bokstäver av det beställda trycket. De sålunda inflytande beloppen skulle användas till bestridande av avlöningar och andra utgifter för expeditionen. Vid en sådan anordning skulle något anslag å riksstaten icke för ändamålet erfordras, utan kostnaden komma att i jämn proportion till arbetets omfång drabba de olika anslag eller medel, varifrån tryckningskostnaderna bestridas.

Den underlydande personalens antal och avlöning torde lämpligen kunna av föreståndaren jämte de personer, som, enligt vad nedan närmare omförmäles, borde hava inseende över expeditionen, bestämmas med fäst avseende å förhållandena inom den enskilda affärsverksamheten. Vad föreståndarens avlöning beträffar, torde frågan härom knappast kunna definitivt ordnas, förr än frågan om ovanberörda statstryckeri blivit avgjord. Klart torde det vara, att om man vill för denna befattning förvärva en person med den erfarenhet och skicklighet, som måste förutsättas för ett behörigt bevakande av statsverkets intressen uti ifrågavarande avseenden, honom måste beredas en ersättning, ungefär motsvarande vad som för liknande befattningar åtnjutes inom den enskilda affärsverksamheten, och detta gäller

naturligtvis framför allt i fråga om hans ersättning för bestyret med det ifrågasatta statstryckeriet. Intill dess denna plan kan förverkligas, måste emellertid den honom i egenskap av tryckeriexpeditionens chef tillkommande avlöning provisoriskt bestämmas. Då man ju härvid kan förutsätta, att ju större omfattningen av expeditionens arbete bliver, desto större besparing bör vinnas, kunde måhända lämpligen även föreståndarens avlöning tills vidare utgå i direkt proportion till arbetets omfång och alltså viss del av den avgift, som av beställarna skulle till expeditionen erläggas, få uppbäras av föreståndaren. Vid bestämmandet av denna ersättning torde hänsyn böra tagas därtill, att föreståndarens arbete ej skulle bliva inskränkt allenast till den verksamhet för tryckerikostnadernas nedbringande, som enligt förestående förslag skulle tillkomma tryckeriexpeditionen, utan att han även skulle planlägga och i sinom tid övertaga ledningen av det tilltänkta statstryckeriet och alltså måste besitta för en dylik chefsplats erforderliga egenskaper. Hans avlöning synes därför ej böra understiga vad som för närvarande åtnjutes av ledarna för större tryckerier i huvudstaden.

Om emellertid en sådan avlöning å omkring 20,000 kronor skulle anses vara för hög för ifrågavarande befattningshavare, så länge hans huvudsakliga åliggande skulle inskränka sig till att förestå ifrågavarande tryckeriexpedition, synes saken kunna ordnas så, att till föreståndare antages en person med ungefär de kvalifikationer, som fordras hos förste mannen å ett tryckerikontor. Denne kontorschef, vilkens avlöning kunde sättas väsentligt lägre, skulle i sådant fall dels själv handlägga och dels leda de löpande göromålen å expeditionen. För dennas organiserande och övervakande skulle dock åtminstone under första tiden erfordras biträde av en sådan person som den blivande tryckeriföreståndaren, men för detta biträde torde denne, som förslagsvis kunde benämnas konsulent, i sådant fall kunna åtnöjas med ett mindre arvode, exempelvis å 3,000 kronor.

Lokal för tryckeriexpeditionen synes kunna beredas i den lägenhet i riksdagshuset, som för närvarande disponeras av Riksdagens tryckeriavdelning, vilken härför ej skulle behöva undergå annan förändring än att, för beredande av ett större expeditjonsrum med disk, väggen mellan andra och tredje rummen från vänster räknat borttages, vilket arbete kan beräknas medföra en kostnad av 1,000 kronor. Härjämte kräves för expeditionen diverse kontorsmöbler, skrivmaskin och dylikt för en beräknad kostnad av 6,500 kronor. Om expeditionen, såsom ovan blivit ifrågasatt, kommer att tjäna till depå för statstrycket, erfordras ju härtill ganska stort utrymme, allra helst om, såsom det i sådant fall synes vara önskligt, denna depå

skulle komma att omfatta även redan befintliga upplagor av statstryck. Men åtminstone ännu någon tid framåt torde svårighet icke möta att inom riksdagshuset bereda nödigt utrymme härför.

Utän tvivel vore det önskligt, om expeditionen kunde träda i verksamhet redan den 1 oktober innevarande år, och detta torde också låta sig göra under förutsättning, att föreståndaren (alternativt kontorsefven jämte konsulenten) anställas från någon tidigare tidpunkt, t. ex. den 1 juli, för att bliva i tillfälle att närmare planlägga expeditionens arbetsätt, taga noggrann kännedom om alla de olika slagen av tryckeriarbeten för statens räkning, exempelvis den stora massan blankettryck av skilda slag, som användes av såväl kommunikationsverken som övriga förvaltningsmyndigheter, anställa nödig personal m. m.

Förutom ovannämnda kostnad för expeditionens anordnande skulle, innan ovanberörda avgifter hunne att till expeditionen inflyta, behövas medel till föreståndarens och personalens avlöning m. m. Dessa torde lämpligen kunna beredas på så sätt, att statskontoret anbefalles att under förskottstitel utbetala vad som erfordras, vilket förskott sedermera skulle ersättas av de inflytande avgifterna.

Givetvis borde expeditionens räkenskaper underkastas kammarrättens granskning. Men dessutom lär verksamheten böra även på annat sätt övervakas och kontrolleras, vilket torde kunna ske genom en av Kungl. Maj:t tillsatt nämnd eller styrelse. Denna styrelse, vari expeditionens föreståndare, eller alternativt ovanberörda konsulent för den tid han komme att såsom sådan fungera, borde vara föredragande ledamot och som dessutom lämpligen kunde bestå av en ordförande och ytterligare en eller två ledamöter, synes böra erhålla beslutanderätten i vissa viktigare frågor, såsom om den underlydande personalens antal och avlöningsförmåner o. s. v., samt utöva viss fortlöpande tillsyn över expeditionen, kassakontroll o. d. För detta uppdrag torde årliga arvoden böra utgå, förslagsvis med 800 kronor till ordföranden och 500 kronor till annan ledamot.

Härefter återstår frågan om bestämmande av den avgift, som beställare av tryck skulle till expeditionen erlägga. För att härvid kunna på förhand fastslå den lämpliga siffran, vore det nödigt att känna dels antalet sidor per år, som statstrycket omfattar, dels ock huru stor personal expeditionen kräver. Då någon tillförlitlig beräkning icke låter sig nu verkställa vare sig i ena eller andra avseendet, torde den rätta siffran kunna träffas först efter hand i mån av vunnen erfarenhet, och torde avgiften ävensom, eventuellt, den föreståndaren tillkommande andel däri böra på

förslag av nyssnämnda styrelse utav Kungl. Maj:t fastställas för ett år i sänder. Då i varje fall de inflytande medlen ej skulle få användas till annat än avlöningar och andra omkostnader för expeditionen enligt styrelsens beprövande, och, å andra sidan, dessa omkostnader skulle av statskontoret förskotteras tills avgifter i erforderlig myckenhet influtit, kan det ej medföra någon nämnvärd olägenhet, om avgiften till en början skulle bliva antingen något för hög eller något för låg.

För att emellertid en ungefärlig föreställning må erhållas om den kostnad, ifrågavarande tryckeriexpedition skulle draga, har en approximativ beräkning av de erforderliga arbetskrafterna och deras avlöning ägt rum. Enligt denna skulle expeditionen kunna bestå av, förutom föreståndaren (alternativt kontorschefen), följande personal, nämligen:

två faktorer.....	med avlöning å	5,000 kr. vardera,
en faktor.....	»	» 4,000 »
en bokhållare	»	» 2,500 »
två »	»	» 2,000 »
en kassörska	»	» 2,500 »
ett kvinnligt skrivbiträde...	»	» 1,800 »
		<hr/>
	Summa	24,800 kr.

vartill skulle komma föreståndarens avlöning å omkring 20,000 kronor (alternativt avlöning åt en kontorschef å högst 10,000 kronor jämte arvode åt en konsulent å 3,000 kronor). Hela kostnaden skulle alltså kunna beräknas till 44,800 kronor (alternativt 37,800 kronor).

Med avseende å vad sålunda anförts torde i proposition böra föreslås Riksdagen att medgiva,

att i Riksdagens nuvarande tryckeriavdelnings lokal må från och med den 1 oktober 1913 inrättas en statens tryckeriexpedition med huvudsakligen den uppgift och den organisation, som ovan angivits, och ställd under inseeende av en utav Kungl. Maj:t utsedd styrelse;

att denna expedition må för bestridande av sina omkostnader av varje statsmyndighet, som därstädes beställer tryck, uppbära viss avgift efter grunder, som av Kungl. Maj:t fastställas för ett år i sänder;

att av denna avgift må på sätt Kungl. Maj:t bestämmer utgå arvoden till medlemmarna av förenämnda styrelse samt till expeditionens föreståndare (alternativt förenämnda kontorschef ävensom konsulent) och övrig där anställd personal;

samt att föreståndaren jämte alternativt konsulenten må anställas samt styrelsens ordförande och ledamöter förordnas redan från och med den 1 juli 1913.»

Över det sålunda framställda förslaget hava yttranden inhämtats från fullmäktige i riksgäldskontoret, chefen för generalstaben, chefen för marin-staben, generalpoststyrelsen, järnvägsstyrelsen, telegrafstyrelsen, statskon-toret, generaltullstyrelsen och statistiska tabellkommissionen.

*Fullmäktige i
riksgälds-
kontoret.*

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava under åberopande av sin ovan-berörda skrivelse den 12 december 1912 i allt väsentligt anslutit sig till det framställda förslaget och förklarar sig icke häva något att erinra med avseende å den befogenhet och de uppgifter, som enligt förslaget skulle tillkomma den nya tryckeriexpeditionen. I fråga om riksdagstrycket erinra fullmäktige, att det enligt bestämmelse i gällande reglemente för riksgälds-kontoret för närvarande åligger fullmäktige att föranstalta om upphand-lingen av det härför erforderliga papperet och upprätta kontrakt om tryck-ningens verkställande. Enligt det föreliggande förslaget skulle dessa ålig-ganden övertagas av den nya tryckeriexpeditionen, vadan fullmäktige på-pekade, att i händelse av Riksdagens bifall till den framställning Kungl. Maj:t kunde komma att göra i förslagets syfte en ändring i berörda be-stämmelse påkallades.

Mot förslaget att den nya tryckeriexpeditionen skulle inrymmas i den lägenhet, som för närvarande disponeras av Riksdagens tryckeriavdelning, hava fullmäktige ej framställt annan erinran än att, såvida icke expedi-tionen övertog korrekturläsningen av riksdagstrycket, någon del av denna lägenhet torde behöva under riksdagstiden tagas i anspråk för de korrek-turläsare, som eljest fortfarande måste finnas hos Riksdagen anställda. En-ligt fullmäktiges mening borde emellertid ifrågavarande lägenhet även med denna minskning i utrymmet bliva tillräcklig för expeditionens behov. För den ifrågasatta depån av statsdepartementens kommittébetänkanden och visst annat tryck kunde ock, åtminstone för någon tid framåt, förvarings-
rum upplåtas i riksdagshusets vindsvåning.

*Chefen för
generalstaben.*

Chefen för generalstaben har, beträffande det *offentliga* trycket, icke haft något att erinra mot inrättande av en sådan statens tryckeriexpedition som den föreslagna, under förutsättning likvisst, att bestämmelserna rörande densamma bleve sådana, att vid brådskande tillfällen tryckningen finge äga rum utan anlitande av expeditionen såsom mellanhand. Men för utförande

av det *hemliga* trycket kunde icke en dylik statens tryckeriexpeditioners förmedling komma att direkt användas. Med hänsyn till de särskilda säkerhetsanordningar och försiktighetsmått, som för sådant tryck måste vidtagas, borde chefen för generalstaben fortfarande äga rätt att om detta tryck förhandla med vederbörligt tryckeri utan mellanhand. Dock kunde chefen för generalstaben lämpligen erhålla befogenhet att anlita tryckeriexpeditionens biträde för träffande av avtal angående det hemliga trycket liksom också för kontroll av räkningarna.

Chefen för marinstaben har ej haft något att erinra mot inrättandet av den föreslagna tryckeriexpeditionen, under förutsättning att den organiserades så, att någon tidsutdräkt beträffande utförandet av begärda tryckeriarbeten icke uppstode genom hänvändandet till expeditionen såsom mellanhand, samt att undantag medgäves i fråga om hemliga handlingar och instruktioner m. m. *Chefen för marinstaben.*

Generalpoststyrelsen har, efter redogörelse för det för postverkets räkning erforderliga tryck av blanketter, cirkulär m. m., vilket för år 1912 medfört en kostnad av 331,000 kronor, i ärendet anført följande: *Generalpoststyrelsen.*

»Vad förslaget om inrättande av en statens tryckeriexpedition angår, synes en dylik av tryckerisakkunniga personer bestående expedition kunna bli till synnerlig nytta såväl ur synpunkten att vederbörande myndigheter från expeditionen kunna erhålla råd och upplysningar beträffande det mest ekonomiska sättet för uppställande av vissa tryckalster, vari ingå tabeller, siffror och dylikt, som ock i fråga om granskning av tryckeriernas räkningar. Generalpoststyrelsen anser således den ifrågasatta anordningen vara ett steg i rätt riktning och kan för postverkets räkning tillstyrka bifall till det framställda förslaget, därvid generalpoststyrelsen tillåter sig göra följande erinringar.

Enligt förslaget skulle varje från tryckeri till expeditionen avlämnat korrektur vara åtföljt av räkning över den kostnad, korrekturet förorsakat, vilken räkning genast borde jämföras med korrekturet och, sedan den å expeditionen annoterats och försetts med påskrift om granskningen, till vederbörande översändas jämte korrekturet. Ett sådant förfaringssätt torde nog i allmänhet förorsaka åtskilligt dröjsmål så väl å tryckeriet för räkningens uppsättande som å expeditionen för granskningen. Det synes därför för åstadkommande av ett hastigare expeditionssätt bli nödvändigt, att korrekturläsning och tryckning försiggå utan hinder av arbetet med räkningens uppsättande och granskning, vilket arbete, därest samtliga korrektur bevaras, utan svårighet torde kunna äga rum efter tryckningens fullbordande. Många av de för postverket behöfliga tryckalster erfordra nämligen en synnerligen brådskanie tryckning, såsom vissa cirkulär, taxor och tidtabeller, beträffande vilka senare erforderliga uppgifter från vederbörande järnvägsförvaltningar lämnas först i sista stund. Det torde därför

kunna ifrågasättas, huruvida icke generalpoststyrelsen borde äga rätt att i de fall, då särskild skyndsambhet är av nöden, förhandla direkt med tryckeriet.

På grund av den starka konkurrens, som vid avgivande av anbud å leverans av postverkets blanketter äger rum, synes dessa blanketter i allmänhet numera betinga så billiga priser, att någon avsevärd nedpressning av tryckningskostnaderna svårligen torde kunna förväntas. Såsom ovan anförts, tryckas flera blanketter i stora upplagor, vilka levereras successivt i mån av behov ofta flera gånger i månaden, och är det härmed givetvis av vikt, att leveranserna ske punktligt och hastigt till undvikande av stagnation i poströrelsen. Sedan avtal med vederbörande tryckeri träffats om blanketts tryckning, synes det icke medföra någon fördel för statsverket, att alla leveranser kontrolleras av tryckeriexpeditionen, utan torde det följaktligen vara lämpligast, att alla dylika rekvisitioner och leveranser ske direkt mellan generalpoststyrelsen och leverantören, i vilket fall generalpoststyrelsen väl även borde kontrollera, att å räkning upptagen blankettleverans verkligen ägt rum, liksom att densamma vore kontraktsenlig.

Av det ovan anförda torde framgå, att det för statsverket bleve förmånligast, att generalpoststyrelsen ägde rättighet men ej skyldighet att i varje särskilt fall, då fråga föreläge om tryckning, hänvända sig till tryckeriexpeditionen; och generalpoststyrelsen skulle givetvis låta sig angeläget vara att städse vid utförandet av alla tryckalster av vidlyftigare beskaffenhet samt vid tryckeriräkningars granskning draga fördel av expeditionens sakkunskap.

Vad slutligen angår frågan om den avgift, som varje beställare skulle hava att till expeditionen erlägga, synas de föreslagna beräkningsgrunderna — visst belopp per trycksida eller per 1,000 bokstäver av det beställda trycket — icke bliva tillfredsställande. Gottgörelsen kan vidare tänkas utgå i form av viss procent å sammanlagda beloppet av de utav expeditionen granskade och av beställaren likviderade räkningar, men även häremot kunna anmärkningar göras. Emellertid lärer väl tryckeriexpeditionen efter någon tids verksamhet bliva i tillfälle framställa förslag till grunder, efter vilka kostnaderna utan något vidlyftigare arbete lämpligen kunde fördelas mellan de beställande myndigheterna.»

*Järnvägs-
styrelsen.*

Järnvägsstyrelsen har meddelat, att de bokförda utgifterna för styrelsens tryckningsarbeten år 1912 utgjort 426,257 kronor 5 öre, varav huvudsakliga delen, eller 336,858 kronor 43 öre, fallit på biljett- och blankettkontoret.

Förslaget om centralisering av bestyret med tryckning för statens räkning har styrelsen ansett vara värt allt beaktande. Om statens intressen vid träffande av avtal om tryckning tillvaratoges av en med fackkunskap på hithörande område utrustad tjänsteman med erforderliga biträden, borde verklig fördel för staten därav vara att förvänta. Att statens tryckningskostnader i stort sett skulle komma att nedbringas vore sannolikt, och i allt fall skulle otvivelaktigt vinnas mera tillfredsställande garanti för att kostnaderna komme att hålla sig inom skäliga gränser, än som under nu-

varande förhållanden kunde åvägbringas. Att, såsom det skulle kunna ifrågasättas, inskränka tryckeriexpeditionens uppgift åtminstone till en början till att dels tillhandagå vederbörande myndigheter med råd och anvisningar i fråga om arbetenas planläggning och uppställning, dels ock kontrollera tryckeriräkningarna, funne styrelsen ej lämpligt, då man härigenom ej skulle i önskvärd mån nå huvudsyftet med reformen.

Styrelsen, som alltså ansett sig böra i princip ansluta sig till det uppgjorda förslaget, har emellertid framställt vissa erinringar mot förslagets detaljer och i sådant avseende anfört:

»Centrala verks skyldighet att hos den nya tryckeriexpeditionen beställa tryck bör ej göras ovillkorlig. I så stor omfattning som möjligt synes bestyret med statens tryckningsarbeten böra centraliseras, men förhållandena kunna påkalla undantag för ett eller annat verks vidkommande. Där verket av särskilda skäl prövar så böra ske, bör direkt avtal med tryckeri kunna av verket träffas. Vad statens järnvägar angår, bör med hänsyn till järnvägstjänstens natur, som ofta nog föranleder att utförandet av en ny blankett eller annat tryckalster måste ske med stor skyndsamhet, styrelsen äga rätt att, där så befinner sig erforderligt, beställa vissa tryckalster omedelbart. Såsom exempel härpå må nämnas tryckning av sådana biljetter, vilka icke tryckas med järnvägens biljettryckningsmaskiner. Anskaffandet av dessa biljetter anses icke kunna skiljas från styrelsens biljett- och blankettkontor. Av de tryckalster, som genom detta kontors försorg anskaffas, anses däremot anskaffandet av följande tryckalster kunna överlåtas å den blivande tryckeriexpeditionen, nämligen flertalet blanketter, taxor, tariffer, reglementen, instruktioner m. m. med därtill utkommande tillägg. Det har beräknats, att härigenom för kontorets vidkommande skulle anskaffandet av tryckalster till årligt värde av omkring 220,000 kronor överlåtas å tryckeriexpeditionen.

Styrelsen förutsätter vidare, att väl det centrala verket skall taga i noggrant övervägande de råd och anvisningar, som rörande tryckalsters uppställning och utstyrsel, val av papper och dylikt lämnas av tryckeriexpeditionen, men att verket, som bäst känner, huru vid olika meningar för verkets vidkommande bör förfaras, må äga härutinnan bestämmanderätt.

Till förfång för verket bör ej heller genom anordningen vållas obehörig tidsutdräkt med tryckalsternas publicerande, vilket särskilt för de affärsdrivande verken skulle hava menlig inverkan. Styrelsen måste alltså bestämt motsätta sig förslaget, att varje korrektur med tryckeriets räkning över kostnaden skall *omedelbart* passera tryckeriexpeditionen. Tillfyllestgörande kontroll lär kunna vinnas, därest föreskrives, att verket är pliktigt efter utgivande av tryckalster till tryckeriexpeditionen för granskning överlämna samtliga manuskript och korrektur med därå gjorda anteckningar om tid för leverans ävensom tillhörande kostnadsräkningar.

Beträffande tryckeriexpeditionens befogenhet i fråga om anskaffande av tryckalster har i promemorian angivits, att uppdraget i fråga skulle utsträckas

att omfatta allt tryck, som i huvudstaden verkställes för statsverkets räkning. Styrelsen tillåter sig härvid framhålla, att enligt styrelsens erfarenhet det visat sig gagneligt att, i förekommande fall och då tidsutdräkt eller annan olägenhet ej därav kunnat uppstå, utbjuda leverans av tryck även till tryckeri utom huvudstaden, och antager styrelsen, att denna rätt bör förbehållas tryckeriexpeditionen.

För bestridande av kostnaderna för tryckeriexpeditionens verksamhet har föreslagits, att verken och övriga beställare skola erlägga viss avgift per trycksida. Därest ej särskilt anslag å riksstaten anses lämpligt, bör, enligt styrelsens mening, avgiften sättas i förhållande till varje verks eller beställares utgifter för trycket i stället för nyssnämnda beräkningsgrund, som synes väl invecklad och medför onödiga kostnader.

Vidkommande tryckeriexpeditionens organisation och avlöningen åt dess personal saknar styrelsen förutsättningar att rätt bedöma, huruvida vad härutinnan föreslagits motsvarar det arbete, som skulle expeditionen åläggas; dock synes, enligt styrelsens förmenande, väl hög avlöning hava tillmätts föreståndaren.

Enligt förslaget synes distribuering och förvaring endast av vissa tryckalster, t. ex. kommittébetänkanden och dylikt, hava avsetts skola ske genom tryckeriexpeditionen. I varje fall vill styrelsen här framhålla, att för statens järnvägars vidkommande distribuering och förvaring av styrelsens tryckalster måste ske genom styrelsen, som kan kontrollera inkommande rekvisitioner från sina underordnade organ.»

Telegrafstyrelsen.

Telegrafstyrelsen har i ärendet anfört:

»Telegrafstyrelsen delar fullkomligt förslagsställarnas uppfattning därom, att onödiga utgifter tillskyndas statsverket genom bristande sakkunskap inom tryckeribranschen hos de statens tjänstemän, som hava att ombesörja tryck för statens räkning, och att det vore synnerligen önskligt, om denna lucka i statsförvaltningen kunde fyllas.

I fråga om sättet härför hyser telegrafstyrelsen dock olika mening mot förslagsställarna. Enligt det uppgjorda förslaget skulle det tillskapas ett helt nytt ämbetsverk, visserligen på extra stat, med nio à tio tjänstemän och en kontrollmyndighet om två à tre personer, för vilka institutioners avlöande till en början beräknats en årlig kostnad av 39,100 à 46,600 kronor. Detta ämbetsverk skulle hava till syfte att nedbringa statens utgifter för statstrycket och därvid jämväl verka för åstadkommande av enhetlighet i statens tryck, såväl vad beträffar redaktion som stilar, utstyrel, papperskvaliteter, pappersformat m. m. Till den ändan skulle det nya ämbetsverkets huvudsakliga uppgifter bliva: att emottaga alla beställningar å det för statsmyndigheterna erforderliga tryck och fördela detsamma på de olika tryckerierna, att tillhandagå myndigheterna med råd och anvisningar i fråga om arbetenas planläggning och uppställning, att träffa avtal med tryckerierna om arbetenas utförande, att kontrollera tryckeriräkningarna, samt att utfärda regler och anvisningar för tryckerierna beträffande utförandet av statens tryck. Vidare skulle ämbetsverket i fråga övertaga distribueringen

och förvaringen av vissa tryckalster, och slutligen skulle åt detsamma såsom en första angelägenhet uppdragas att utarbета förslag i fråga om inrättande av ett statens blankettryckeri och eventuellt ett stort statens tryckeri.

De av dessa uppgifter, som enligt telegrafstyrelsens åsikt kunna överlämnas till institutionen i fråga, synas emellertid icke vara mera omfattande, än att detsamma skulle kunna anförtros åt *en enda person*, som vore fullt förfaren i alla till tryckeribranschen hörande områden, närmast då en person, som själv fungerat såsom faktor vid större tryckeri. Denne person skulle till en början genom besök i de olika ämbetsverken taga kännedom om de olika slag av tryck, som där förekomma, vilket tryck torde kunna hänföras till vissa huvudgrupper, nämligen:

a) periodiskt återkommande tryck:

1) blankettryck,

2) periodiska publikationer,

b) oregelbundet återkommande tryck, såsom tryck av instruktioner, reglementen, handböcker m. m.

Med den erfarenhet inom yrket, som den ifrågavarande personen bör besitta, torde han snart nog kunna bilda sig en bestämd uppfattning om de olika myndigheternas behov beträffande deras tryckalster och därför kunna utarbета och till trycket befordra råd och anvisningar för myndigheterna angående arbetenas planläggning och uppställning m. m., innefattande jämväl uppgift om de papperskvaliteter och pappersformat, stilsorter, slag av utstyrsel m. m., som böra förekomma i statstrycket. Sedan detta en gång gjorts, torde det blott med långa mellanrum behöva förnyas.

På samma sätt torde personen i fråga inom kort kunna utarbета för en längre tid gällande råd och anvisningar för tryckerierna rörande sättet för statstryckets utförande.

Uppgörandet av avtal *dels* med pappersbruken om leverans av papper till statstryck, vilket, sedan vissa standardtyper fastställts, kan försiggå på samma enkla sätt som beträffande normalpapperet nu är fallet, och *dels* med tryckerierna angående de à-pris, som skola gälla beträffande tryck för statens räkning, torde även kunna medhinnas av den ovannämnda personen, alldenstund dylika avtal väl måste komma att gälla vissa perioder och arbetet med deras uppgörande alltså icke återkommer så ofta. Dylika avtal torde emellertid icke böra omfatta det så kallade blankettrycket, enär detta till sin natur är sådant, att för detsammias verkställande leveransförordningen synes erbjuda staten alla garantier för erhållandet av billigast möjliga pris.

Då, sedan dylika avtal träffats, det är alldeles likgiltigt för staten, till vilka tryckerier myndigheterna vända sig för utförandet av det för dem erforderliga trycket — förutsatt dock, att övertidsarbete ej behöver användas för att tryck skall inom erforderlig tid medhinnas, varom varje myndighet torde med den minsta eftertanke själv kunna förskaffa sig visshet — synes det endast vara en onödig, tidsödande och kostsam omgång att föreskriva, att alla beställningar å tryck skola göras genom den tilltänkta statens tryckeriexpedition och av denna fördelas å de olika tryckerierna.

Utarbetandet av förslag till inrättande av ett statens blankettryckeri eller

ett statens tryckeri, varom styrelsen här nedan vidare kommer att yttra sig, är ju ett uppdrag av endast tillfällig art, vilket icke kräver en permanent institution.

Återstår således av de för denna institution avsedda uppgifterna endast frågan om granskning av tryckeriräkningarna samt om tryckalsters distribuering och förvarande.

Förslagsställarna avse, att alla manuskript och alla korrektur skulle passera tryckeriexpeditionen såväl på vägen till som från tryckerierna, och att varje korrektur från tryckerierna skulle vara åtföljt av specificerad räkning eller nota å de i samband med detsamma debiterade kostnaderna. Vilken tungrodd apparat detta skulle bliva, ligger i öppen dag, och man kan vara förvissad om att densamma skulle föranleda ständiga slitningar i form av klagomål från myndigheternas sida över långsamhet i tryckningsarbetet och från tryckeriernas sida i fråga om försenat mottagande av manuskript och korrektur. De utgifter, som genom en dylik omständlig och minutiös samt därför också kostsam kontroll skulle besparas, komme med säkerhet att motvägas därav, att tryckerierna måste beräkna högre grundpris såsom följd av det ökade arbete, som för dem uppkommer genom att deras dagböcker eller timlistor måste, så snart ett korrektur blivit färdigt, uppsändas på kontoret och räkning utskrivs. Däremot skulle det vara av stort värde för myndigheterna att hava den av styrelsen ifrågasatta personen att tillgå för rådfrågningar rörande debiteringar, som synas tvivelaktiga, och med visshet skulle en sådan person, om han är rätt skickad för sin uppgift, kunna hos myndigheternas vederbörande tjänstemän uppväcka intresse för åstadkommande av besparingar i tryckningskostnaderna.

Vad slutligen angår frågan om distribueringen och förvaringen av statens tryck, hava förslagsställarna icke anfört andra skäl för dessa uppgifters överlämnande till det ifrågasatta ämbetsverket, än att tryckalstren härigenom skulle bliva lättare tillgängliga såväl för allmänheten som för ämbetsverken. Att tryckalstren skulle bliva lättare tillgängliga för allmänheten, om de tillhandahölles genom tryckeriexpeditionen, som väl icke kan för sådant ändamål hållas öppen mer än ett begränsat antal timmar dagligen, än såsom nu är fallet genom en särskild bokhandel (Nordiska bokhandeln), vilken även ombestyr trycks hemsändande inom Stockholm och till landsbygden, har styrelsen svårt att föreställa sig. Vad ämbetsverken beträffar, förvaras ju nu i regel betänkanden och dylikt i det verk, som har mest behov av detsamma, vadan det för dessa skulle bliva en omgång att för varje gång hänvända sig till tryckeriexpeditionen.

Såsom slutomdöme om det framlagda förslaget angående inrättande av en statens tryckeriexpedition får styrelsen anföra, att styrelsen av förslagsställarnas skäl icke i någon mån övertygats om att den merkostnad, som den dyrbara tryckeriexpeditionen skulle åsamka statsverket utöver kostnaden för anstället av den utav styrelsen förordade sakkunnige, jämte den mindre snabbheten i tryckeriarbetenas utförande, som tryckeriexpeditionens anlåtande såsom mellanhand mellan myndigheterna och tryckerierna måste medföra, uppväges av den besparing i tryckningskostnader, som denna expedition skulle kunna åstadkomma utöver den, som en driftig och sakkunnig person med biträde av de genom hans ingripande för saken intresserade tjänstemän inom de olika verken skulle kunna åvägabringa.»

Statskontoret har framhållit, att för en var, som har att å statens *Statskontoret* vägnar eller för dess räkning träffa avtal om utförande av tryckningsarbeten, pröva anbud, som å dylika arbetens utförande avgivits, samt granska inkommande tryckeriräkningars överensstämmelse med uppgjorda avtal, det otvivelaktigt ofta torde komma att vara av icke ringa värde, om det finnes tillgång till en sakkunnig person, som kunde lämna de för sådana frågors bedömande nödiga råd och upplysningar. Att härav också borde i många fall kunna förväntas besparing för statsverket, syntes statskontoret sannolikt. Det nu föreliggande förslaget ginge ju vida längre. Med sin jämförelsevis dyrbara apparat förutsatte det också, för att någon ekonomisk fördel skulle vinnas, att de besparingar, som uppkomme, skulle bli ganska betydande. Att en mellanhand sådan som den föreslagna understundom komme att vålla omgång och onödig tidsutdräkt, torde få anses såsom en olägenhet.

Då den föreslagna anordningen emellertid torde få betraktas endast såsom ett försök, ansåge sig statskontoret icke böra göra någon erinran mot densammas förverkligande, om ock önskligt varit, om försöket att börja med kunnat göras i någon ännu mindre skala.

Generaltullstyrelsen har funnit sig icke hava något att för sin del *Generaltullstyrelsen.* erinra mot förslaget. Med anledning av hvad som anförts i den i ärendet använda motivering har styrelsen framhållit, att i fråga om anskaffande av blankettryck, som utgör huvudparten av det för tullverkets räkning verkställda tryck, styrelsen genom att infordra anbud beträffande varje särskilt slag av blanketter och genom att så ingående, som omständigheterna medgivit, pröva de inkomna anbuden sökt bereda statsverket så fördelaktiga villkor som möjligt, ävensom att, då fråga varit om tryckningsarbeten av större omfattning, en på området väl förfaren person anlitats såsom sakkunnigt biträde å styrelsens sida, så väl vid arbetets planläggning som vid granskning av inkomna kostnadsräkningar, vilken omständighet i vissa fall föranlett, att den av vederbörande tryckeri ursprungligen angivna kostnad blivit i avsevärd grad nedbringad.

Statistiska tabellkommissionen har, »närmast med hänsyn till det statistiska trycket», anført följande: *Statistiska tabellkommissionen.*

»Det synes tabellkommissionen föga sannolikt, att inrättandet av den föreslagna tryckeriexpeditionen skulle kunna i någon nämnvärd grad åstadkomma fördelaktigare priser, än ämbetsverken för närvarande betinga sig i sina avtal

om tryckningsleveranser, då redan nu de större huvudstadstryckerierna hålla i stort sett ungefär lika priser. Exempelvis har vid de entreprenader, som av statistiska centralbyrån anställt i fråga om tryckning av vissa statistiska berättelser, skillnaden mellan de olika anbudena i allmänhet varit tämligen liten och icke i något fall hava billigare priser erhållits än de, som centralbyrån betalar vid uppgörelse under hand. Man torde på goda skäl kunna antaga, att ett försök från statens sida att nedpressa tryckeripriserna endast skulle medföra, att genom kartellbildning den inbördes konkurrensen tryckerierna emellan skulle så gott som upphöra. Vad nu yttrats avser egentligen de statistiska berättelserna. I fråga om blankettrycket ställer sig saken något annorlunda. Erfarenheten har visat, att genom infordrande av anbud från flera tryckerier, vare sig under hand eller genom utlyst entreprenad, kostnaderna kunna väsentligt nedbringas, men härför erforderliga åtgärder kunna lika väl vidtagas av ämbetsverken själva som av en tryckeriexpedition. Därtill kommer, att en skyldighet för ämbetsverken att i fråga om uppgörande av tryckningsavtal anlita tryckeriexpeditionen som mellanhand ej sällan torde komma att medföra allvarliga olägenheter, då fråga är om tryck av brådskande natur.

Att i många statistiska publikationer utrymmet kunde användas bättre än som skett, kan ingalunda bestridas. Men det torde dock kunna ifrågasättas, om inrättandet av en tryckeriexpedition skulle vara bästa medlet att råda bot härför. Att finna den lämpligaste anordningen av en tabell är något, som i främsta rummet erfordrar statistisk sakkunskap; en effektiv gemensam ledning av hela den officiella statistiken torde därför också vara den rätta utvägen för att åstadkomma ett bättre tillgodogörande av utrymmet i de statistiska publikationerna. För övrigt har övergången till det genom nådiga brevet den 29 september 1911 för den officiella statistiken anbefallda oktavformatet visat sig i många fall medföra ett bättre utnyttjande av utrymmet.

I ett avseende kan dock säkerligen en tryckeriexpedition medföra en väsentlig besparing, nämligen genom granskning av tryckeriräkningar, särskilt vad angår debiterade korrekturkostnader, en granskning, som även indirekt torde kunna bidra till nedbringande av kostnaderna genom de anvisningar till ämbetsverken, vartill den kan giva anledning. En sådan granskning, om den skall bli fullt effektiv, förutsätter en sakkunskap på typografiens område, som icke står ämbetsverken till buds. Statistiska tabellkommissionen anser därför önskvärt, att en sakkunnig myndighet inrättas för granskning av tryckeriräkningar. Dock får tabellkommissionen bestämt avstyrka det framställda förslaget, att manuskript och korrektur skulle passera genom tryckeriexpeditionen på vägen mellan tryckeri och ämbetsverk, då härigenom ofta skulle åstadkommas ett betänkligt försenande av tryckningen. I stället synas ämbetsverken böra åläggas att för granskning tillhandahålla tryckeriexpeditionen manuskript och samtliga korrektur, då de icke längre äro behöfliga för tryckeriarbetets fortgång. Därest vid granskningen tryckeriexpeditionen skulle finna, att exempelvis manuskriptet varit i otillfredsställande skick, att tryckeriets priser varit högre än skäligt o. s. v., bör anmälan härom göras hos vederbörande ämbetsverk, vilket säkerligen lär vid kommande leveranser undvika de fel, som blivit påvisade.

En blivande tryckeriexpeditionens egentliga uppgift bör sålunda, enligt statistiska tabellkommissionens åsikt, åtminstone för närvarande intill dess vidare erfarenhet vunnits, inskränkas till en med ledning av manuskript och korrektur anställd granskning av samtliga räkningar å tryck, som utförts för staten, samt meddelande till ämbetsverken av de anvisningar och erinringar, som av denna granskning kunna föranledas. Därjämte bör emellertid expeditionen på begäran tillhandagå med råd och upplysningar rörande beställning av trycksaker, eventuellt även på begäran anställa entreprenad eller pröva inkomna entreprenad-anbud. Huruvida expeditionen möjligen bör tillerkännas en vidsträcktare befogenhet i fråga om kommittétryck, är en fråga, som det icke torde tillkomma tabellkommissionen att besvara.

Förslaget att tryckeriexpeditionen skulle övertaga förvaringen av visst officiellt tryck synes erfordra närmare utredning. Vad det statistiska trycket beträffar, så torde dock detta böra som hittills i regel förvaras av vederbörande ämbetsverk.

Därest tryckeriexpeditionens uppgifter begränsas på sätt ovan antytts, torde den erforderliga personalen knappast behöva bli annan än en eller möjligen två tjänstemän med utbildning såsom tryckerifaktorer. Kostnaderna bli då också ganska obetydliga och synas lämpligen böra bestridas medelst ett särskilt anslag på sjunde huvudtiteln. Även om tryckeriexpeditionens verksamhetsområde skulle bli så vidsträckt, som i promemorian ifrågasatts, och sålunda kostnaderna komme att stiga till högre belopp — så höga avlöningar, som i promemorian föreslagits, torde dock ej böra ifrågakomma — synes för övrigt detta sätt att bestrida kostnaderna vara det riktigaste. Det i promemorian föreslagna sättet komme nämligen att onödigtvis medföra en ganska invecklad bokföring, varjämte en rättvis fördelning av utgifterna på de särskilda ämbetsverken, kommittéerna o. s. v. icke synes möjlig att genomföra och i varje fall icke är given genom förslaget att fördela kostnaderna efter tryckets sidantal eller antalet bokstäver, vilket ofta skulle leda till de orimligaste konsekvenser. Något rättvisare vore en fördelning efter korrekturkostnadernas storlek, men ej heller en sådan fördelning är fullt tillfredsställande.»

Den i ärendet gjorda utredning synes mig hava givit vid handen, att icke obetydlig besparing i statsverkets tryckningskostnader borde kunna vinnas genom åtgärder i den riktning, som i ovanberörda till mig ingivna promemoria föreslagits. Härom synas också de i ärendet hörda myndigheterna vara eniga. Men däremot hava bland dem skiljaktiga meningar yppats i fråga om omfattningen av de uppgifter, som borde tillkomma den föreslagna tryckeriexpeditionen. Medan flertalet av dessa myndigheter förklarat sig icke hava något att erinra mot hvad som i sådant avseende föreslagits och därvid särskilt järnvägsstyrelsen uttryckligen betonat, att man ej skulle i önskvärd mån nå huvudsyftet med reformen, om icke tryckeriexpeditionens uppgift komme att omfatta, förutom kontroll å tryckeriräk-

Departementetschefen

ningar samt meddelande av råd och anvisningar i fråga om tryckeriarbetenas planläggning och uppställning, jämväl mottagande av beställningar å det för statsmyndigheter i Stockholm erforderliga tryck samt träffande av avtal med tryckerierna om arbetenas utförande, så hava å andra sidan några myndigheter ifrågasatt vissa begränsningar i förslaget, nämligen dels statskontoret, som, utan att dock framställa anmärkning mot någon viss punkt i förslaget, i allmänhet framhållit såsom önskvärt, om förslaget kunde till en början genomföras i mindre skala, dels statistiska tabellkommissionen, som »närmast med hänsyn till det statistiska trycket» ansett den föreslagna expeditionens uppgift böra begränsas till att på begäran meddela råd och upplysningar ävensom att granska tryckeriernas räkningar, dels ock telegrafstyrelsen, som ansett tillräckligt, om en enda person med sakkunskap i fråga om tryck anställdes med huvudsaklig uppgift att tillhandagå med råd och upplysningar i fråga om tvivelaktiga debiteringar m. m.

Vidare hava vissa erinringar framställts i fråga om förslagets detaljer. Sälunda hava flera av de hörda myndigheterna uttalat sig mot den tilltänkta anordningen att, för möjliggörande av en fullt effektiv kontroll, manuskript och korrektur alltid skulle på vägen mellan tryckeri och beställare passera expeditionen. Några myndigheter hava ifrågasatt lämpligheten av det föreslagna sättet för bestridande av omkostnaderna för expeditionen, och telegrafstyrelsen har för sin del ej ansett det medföra någon fördel att enligt förslaget centralisera förvaringen och distribueringen av vissa tryckalster.

Vad nu först angår omfattningen av de uppgifter, som skulle tillkomma den nya expeditionen, anser jag, att besparingssynpunkten skulle fullständigast tillgodoses genom en verklig centralisering av huvudmassan av statens tryck i huvudstaden. Först genom att en och samma myndighet bestämmer om statstryckets fördelning på de särskilda tryckerierna och träffar avtal med dessa om arbetets utförande, torde denna fördelning och dessa avtal utfalla på det ur ekonomisk synpunkt mest tillfredsställande sättet. I sådant avseende kan framhållas, att man genom en dylik centralisation bättre än för närvarande bleve i stånd att undvika sådana kostnader för övertidsarbete, som uppkomma på den grund, att alltför mycket tryckningsarbete av brådskande art anhopats å ett och samma tryckeri. Likaså torde det vara obestridligt att, om vid underhandlingar med tryckerier i fråga om priser statens intresse alltid bevakades av en och samma myndighet, bättre garanti skulle vinnas för att tryckerierna icke härvid

tillämpade växlande och godtyckliga grunder. Om man vill draga full nytta av den tilltänkta nya tryckeriexpeditionen, borde den alltså enligt min mening utvecklas i huvudsaklig överensstämmelse med det uppgjorda förslaget.

Då jag detta oaktadt nu ämnar föreslå, att ifrågavarande expedition till en början anordnas i mindre skala, beror detta av följande skäl. I allmänhet torde man, då det gäller att i statsförvaltningen införa någon ny och oprövd organisation, göra klokt uti att härvid gå till väga med en viss varsamhet, så att den erforderliga utvecklingen kan fortskrida på den väg, som vunnen erfarenhet utvisar. Även i detta fall kan utan tvivel en dylik gradvis skeende utveckling vara att förorda, helst om hänsyn tages till det ifrågasatta inrättandet av ett statstryckeri, varmed tryckeriexpeditionen i sådant fall skulle förenas. Detta uppslag till anordnande av ett statstryckeri i en eller annan form finner jag vara synnerligen beaktansvärt. Om efter verkställd utredning ett dylikt tryckeri framdeles finnes lämpligen böra komma till stånd och förenas med ifrågavarande tryckeriexpedition, är det naturligtvis av vikt, att denna expedition utan svårighet låter inordna sig i det större företaget, och ur denna synpunkt är det givetvis fördelaktigt, om man låter anstå med det definitiva fastställandet av tryckeriexpeditionens organisation och personalbehov, tills frågan kan slutgiltigt lösas i samband med spørsmålet om statstryckeriets inrättande.

I betraktande härav synes det mig lämpligt, att den nya expeditionen till en början i huvudsak erhåller endast de uppgifter, vilka så gott som samtliga i ärendet hörda myndigheter ansett böra anförtros densamma, nämligen att dels verkställa granskning av tryckeriräkningar och dels tillhandagå med råd och anvisningar i fråga om tryckeriarbetens planläggning och uppställning.

Då en tryckeriexpedition även med den begränsade uppgift jag såhunda ifrågasatt utan tvivel kan bliva till stort gagn och verka till besparing i statens tryckningskostnader, anser jag i likhet med förslagsställarna, att expeditionen bör, utan avvaktan å lösningen av den större frågan om ett statstryckeri, komma till stånd snarast möjligt, och har jag kommit till den uppfattningen, att expeditionen till en början kunde lämpligen bestå av en föreståndare med de kvalifikationer, som förutsatts hos ovan omnämnda kontorschef, samt dessutom en faktor och ett skrivbiträde, var emot någon övervakande styrelse ej torde tills vidare erfordras. Enligt vad nyss anförts, skulle expeditionen huvudsakligen hava att kontrollera tryckeriernas debiteringar samt på begäran tillhandagå med råd och upp-

lysningar. Denna kontroll kan emellertid, med den på föreslaget sätt begränsade personalen, icke avse att följa tryckeriarbetet under hela dess gång, utan torde kunna utövas först efter arbetets avslutande, då tryckeriets räkning bör jämföras med korrekturen, vilka för sådant ändamål böra av vederbörande myndighet noga tillvaratagas för att i sin helhet tillhandahållas expeditionen. Den rådgivande verksamheten synes expeditionen lämpligen kunna utöva enligt det framställda förslaget, således dels på begäran i särskilda fall och dels genom utarbetande av allmänna anvisningar, vilka böra från trycket utgivas, till ledning för såväl statsmyndigheterna som tryckerierna.

Beträffande visst slag av tryck, nämligen kommittétryck och riksdagstryck, det senare med inbegrepp av de till Riksdagen avlåtna propositioner, synes dock expeditionens befogenhet lämpligen böra utsträckas till att avse jämväl tryckets fördelning på de olika tryckerierna samt uppgörandet av avtal om arbetets utförande. Vad riksdagstrycket beträffar, har önskvärdheten härav uttryckligen framhållits av fullmäktige i riksgäldskontoret, och helt visst torde kunna antagas, att vederbörande ordförande och sekreterare i kommittéer gärna se, att de bliva befriade från bestyr och ansvar i sådant avseende. Vidare hava nyssnämnda fullmäktige erinrat, att i expeditionens tilltänkta lokal utrymme fortfarande behöver beredas för särskilda korrekturläsare för Riksdagens räkning. Vid Riksdagens tryckeriavdelning äro för närvarande anställda en föreståndare, 6 korrekturläsare och 4 motläsare. Med den organisation jag nu föreslagit för statens tryckeriexpedition kan något hinder ej möta för att nyssnämnda personal inom expeditionen fortfarande fullgör sitt korrekturläsningsarbete, varemot själva bestyret med tryckningsarbetets ordnande skulle övertagas av den nya expeditionen.

Även i fråga om anordnandet av visst slag av blankettryck, nämligen det ifrågasatta gemensamma blankettrycket för länsstyrelsernas räkning, bör den nya tryckeriexpeditionens biträde med fördel kunna tagas i anspråk.

Den av mig föreslagna begränsningen av expeditionens personal medför givetvis även en inskränkning i avseende å expeditionens befattning med inköp av tryckpapper, avtal om häftning och inbindning samt förvaring och distribuering av vissa tryckalster. Sistnämnda uppgift lär expeditionen icke med de nu föreslagna arbetskrafterna bliva i stånd att fylla, utan frågan härom bör anstå, tills expeditionen eventuellt i samband med inrättandet av ett statstryckeri erhåller förändrad organisation; och i

fråga om inköp av papper samt om häftning och inbindning torde, åtminstone beträffande annat tryck än riksdags- och kommittétryck, expeditionens uppgift tills vidare få bliva allenast att på begäran tillhandagå med råd och upplysningar.

Vad angår expeditionens personal synes denna böra anställas med viss uppsägningstid. Föreståndaren och faktorn torde lämpligen böra förordnas av Kungl. Maj:t samt skrivbiträdet antagas av föreståndaren. Såsom arvode åt föreståndaren torde böra beräknas ett belopp av högst 9,000 kronor. Under vissa förutsättningar kan måhända för befattningen förvärvas lämplig person mot något lägre arvode, men för att i varje fall betrygga möjligheten att få befattningen besatt med en i tryckeribranschen fullt förfaren person av framstående duglighet, synes det mig klokast, att förbehåll göres om rätt att bestämma föreståndarens arvode intill ett belopp av 9,000 kronor. Faktorns arvode torde kunna lämpligen bestämmas till högst 5,000 kronor och skrivbitrådets till högst 1,600 kronor. Till expenser synas böra beräknas förslagsvis 500 kronor årligen. Någon förändring i den för expeditionen avsedda lokalen torde, i betraktande av den nu föreslagna begränsningen av expeditionens verksamhet, ej bliva erforderlig, och för de inventarier, som kunna behöva anskaffas, såsom skriv- och räknemaskiner m. m., lär ett belopp av 3,500 kronor för en gång bliva tillräckligt.

Om sålunda omkostnaderna för expeditionen på förhand fixeras, blir det onödigt att, såsom föreslagits, upptaga viss per trycksida eller annan grund beräknad avgift för det biträde expeditionen lämnar, utan man har endast att tillse, att kostnaden varder efter någon lämplig fördelningsgrund ersatt av de särskilda anslag eller medel, varifrån statens tryckningskostnader av vederbörande myndigheter bestridas. Med hänsyn till den olika ställning inom statsförvaltningen, som intages av de särskilda verk och inrättningar, tryckeriexpeditionen skulle tillhandagå, anser jag det nämligen riktigast, att något anslag å riksstaten icke uppföres för ifrågavarande ändamål, utan att kostnaden drabbar dessa verk och inrättningar i ungefärligt förhållande till det arbete expeditionen för deras räkning uträttat; och torde därför utgifterna för expeditionen lämpligen böra av statskontoret bestridas under förskottstitel, varefter expeditionen lär böra vid slutet av varje år till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till de sålunda förskjutna kostnadernas fördelning på vederbörande myndigheter.

Om expeditionen skall, såsom det synes önskligt, träda i verksamhet den 1 oktober 1913, torde föreståndaren böra anställas en månad tidigare

för att bliva i tillfälle att på förhand taga kännedom om olika slag av förekommande statstryck m. m.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgiva,

att i Riksdagens nuvarande tryckeriavdelnings lokal må från och med den 1 oktober 1913 inrättas en statens tryckeriexpedition med tillsvidare den av mig nu föreslagna uppgift och organisation;

att årliga arvoden må få utgå till expeditionens föreståndare med högst 9,000 kronor, till en faktor med högst 5,000 kronor och till ett skrivbiträde med högst 1,600 kronor;

att till expenser för expeditionen må få användas förslagsvis 500 kronor om året och till anskaffande av inventarier ett belopp för en gång av högst 3,500 kronor;

att dessa kostnader må årligen enligt Kungl. Maj:ts bestämmande fördelas på de olika anslag eller medel, varifrån statens tryckningskostnader bestridas;

samt att expeditionens föreståndare må få anställas redan från och med den 1 september 1913.

Till denna, av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna sitt bifall; och skulle i följd härav proposition till Riksdagen avlätas av den lydelse bilaga litt. — — — vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gunnar Schumacher.